

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І.І. МЕЧНИКОВА
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН, ПОЛІТОЛОГІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ

КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної роботи

Майя Ніколаєва

2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**Територіальна політика в складних
політичних системах сучасності**

Рівень вищої освіти: *третій (доктор філософії, PhD)*

Спеціальність – 052 Політологія

Освітньо-професійна програма: ОПП «Політологія» *третього* рівня
вищої освіти
за спеціальністю 052 – Політологія

2022–2023

Робоча програма навчальної дисципліни «Територіальна політика в складних політичних системах сучасності». – Одеса: ОНУ, 2022. – 22 с.

Розробники: УЗУН Юлія – д. політ. н., доцент, проф. кафедри політології.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри політології ФМВПС
Протокол № 1 від “29” 2022 р.
Завідувач кафедри _____ (д. ф. н., проф. Василь ПОПКОВ)

Погоджено із гарантом
ОПП/ОНП _____ (д. п. н., проф. Світлана КОЧ)

Схвалено навчально-методичною комісією (НМК)
факультету МВПС Протокол № 1 від “30” 2022 р.
Голова НМК _____ (к. п. н., доц. Олег ХОРОШИЛОВ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1 від “28” серпня 2023 р.
Завідувач кафедри _____ (Попков В. В.)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри _____
Протокол № _____ від “ _____ ” _____ 202 _____ р.
Завідувач кафедри _____

ЗМІСТ

	Опис навчальної дисципліни	
	Мета та завдання навчальної дисципліни	
	Зміст навчальної дисципліни	
	Структура навчальної дисципліни <i>(денна / заочна)</i>	
	Теми практичних занять	
	Теми семінарських та лабораторних занять	
	Самостійна робота	
	Методи навчання	
	Форми контролю та методи оцінювання Критерії оцінювання результатів навчання	
	Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти	
	Методичне забезпечення	
	Питання для підготовки до підсумкового контролю	
	Рекомендована література до вивчення курсу	

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
<p>Загальна кількість: кредитів – 3</p> <p>годин – 90</p> <p>змістових модулів – 2</p> <p>ІНДЗ – дослідження та презентація спеціальної теми.</p>	<p>Галузь знань 05 – соціальні та поведінкові науки</p> <p>Спеціальність 052– політологія</p> <p>Рівень вищої освіти: третій (доктор філософії, PhD)</p>	<u>Дисципліна вільного вибору</u>	
		<i>Рік підготовки:</i>	
		1-й	-
		<i>Семестр</i>	
		1-й	-
		<i>Лекції</i>	
		12 – год.	-
		<i>Практичні</i>	
		10 – год.	-
		<i>Самостійна робота</i>	
		68– год.	-
		у т.ч. ІНДЗ*: - 22 год.	
		Форма підсумкового контролю: залік	

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ДИСЦИПЛІНИ «ТЕРИТОРІАЛЬНА ПОЛІТИКА В СКЛАДНИХ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМАХ СУЧАСНОСТІ»

Дисципліна включена до переліку вибіркових освітніх компонентів (код в ООП : ВБ 2.3.) освітньо-професійної програми (ОПП) для третього (доктор філософії, PhD) рівня вищої освіти за спеціальністю 052 – «Політологія».

Метою навчальної дисципліни є опанування здобувачами вищої освіти інструментів інструментів стабілізації територіально-політичних систем та специфіки впровадження територіальної політики в складних політичних системах сучасності. **Завданнями дисципліни** є формування у здобувачів вищої освіти здатності 1) визначати специфіку концептуалізації базових понять в міждисциплінарному та політологічному дискурсі; 2) визначити методологічні підходи та критерії диференціації простору соціальної взаємодії з метою виокремлення територіальних суспільних систем та територіальних політичних систем як одиниць просторової організації; 3) визначати чинники розвитку теорії територіально-політичних систем; обґрунтовувати специфіку методологічних підходів щодо аналізу ієрархії територіальних елементів політичного простору в умовах централізованої та децентралізованої систем; визначати теоретико-методологічне підґрунтя територіальної політики як комплексу інструментів стабілізації політичних систем в багатоскладовому просторі; 4) встановлювати специфіку територіально-політичної адаптації політичних акторів в умовах поліморфізації простору; 5) з'ясувати підходи щодо трансформації логіки організації та конструювання територіально-політичної системи європейської єдності; 6) визначати інституційну основу формування спільної територіальної політики в європейському просторі та інструменти впровадження багаторівневого управління; 7) характеризувати специфіку морфології складних територіально-політичних систем та аналізувати критерії стандартизації територіальної політики; 8) надавати оцінку розвитку політичного простору ЄС в контексті реформи територіально-політичної структури та трансформації простору політичної участі; характеризувати адаптаційні стратегії національних держав в умовах впровадження стандартів реформування територіально-політичних систем; 9) обґрунтувати інструменталізацію територіальних політик держав-членів ЄС в процесах розширення простору реалізації європейських інтересів; 10) встановити особливості процесу конструювання політичної системи ЄС враховуючи специфіку територіальних частин європейських держав за межами Європи та варіативність просторів стратегічного розвитку.

Об'єктом навчальної дисципліни є територіальна політика держав в умовах конструювання простору політичної взаємодії в складних політичних системах (подібних до ЄС). **Предметом** навчальної дисципліни є інструменти стабілізації складних територіально-політичних систем в умовах реалізації територіальної політики за стандартами ЄС та логікою перетворень, закладеною ООН в межах програми трансформації світу на основі принципів стійкого розвитку. **Міждисциплінарні зв'язки:** *Пререквізити:* Світова політика Нового та Новітнього часу; Міжнародні відносини: теорія та сучасність; Політична географія; Геополітика; Державне управління та місцеве самоврядування; Політика європейської інтеграції; *Постреквізити:* Політичне прогнозування.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Теоретико-методологічне підґрунтя формування та розвитку територіальної політики.
2. Практичні питання реалізації територіальної політики.

Вивчення дисципліни спрямоване на формування наступних **компетентностей:**

Інтегрально компетентності (ІК): ІК. здатність розв'язувати складні задачі і проблеми в галузі політології при здійсненні професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов та вимог.

Загальних компетентностей (ЗК): ЗК03. Готовність до самокритики та саморозвитку, підвищення наукового та культурного кругозору; **ЗК04.** Лідерство та автономність під час реалізації інноваційних проєктів, презентації результатів науково-дослідної діяльності; **ЗК05.** Здатність до системного творчого мислення та конструювання власних дослідницьких систем та моделей на основі новітніх ідей гуманітарних наук та методологій; **ЗК06.** Здатність до планування, розробки й реалізації власної стратегії науково-дослідної діяльності на основі кваліфікованого критичного осмислення існуючих наукових даних.

Спеціальних (фахових) компетентностей (СК): СК01. Здатність засвоїти основні концепції, історію та сучасний стан розвитку наукової літератури із політичних наук; **СК02.** Здатність розуміти теоретичні та практичні проблеми сучасних методологій дослідження за спеціальністю; **СК03.** Здатність розробляти систему методів наукового дослідження, його стандартні й спеціальні процедури, критично аналізувати, відбирати, засвоювати та використовувати програми кількісного і якісного політичного дослідження із застосуванням політологічних та соціологічних методів дослідження; **СК04.** Здатність розробляти комплексний підхід до дослідження глобальних тенденцій в стратегічному плануванні територіально-політичного розвитку.

Програмні результати навчання (ПР): ПРЗ_01: Знати на поглибленому рівні нормативну та позитивну політичну теорію, політичний аналіз, порівняльну та прикладну політологію та володіти категоріально-понятійним та аналітично-дослідницьким апаратом сучасної світової політичної науки з метою аналізу ефективності територіальної політики; **ПРЗ_04:** Знати основні етапи формування міжнародних відносин та зміни геополітичного балансу сил з урахуванням необхідності їх використання при дослідженні етапів та особливостей розвитку територіальної політики в складних політичних системах; **ПРУ_02:** Вміти комплексно застосовувати широкий спектр політологічних понять, теорій і методів до аналізу владно-політичних відносин політичних акторів, інститутів та ідей відповідно до аналізу особливостей територіальної політики; **ПРУ_03:** Вміти конструювати дизайн, розробляти програму та виконувати комплексні політологічні дослідження з використанням широкого спектру прикладних методів, технологій та інструментарію аналізу; **ПРК_02:** Професійно презентувати результати досліджень; **ПРА_02:** Мати системний науковий світогляд та філософсько-культурний кругозір, який включає критичне мислення, професійну етику, академічну доброчесність, повагу до різноманітності.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен

з

н

а

т

и

:

специфіку предметної області навчальної дисципліни, що вивчає територіальну політику; теоретико-методологічні основи формування та розвитку територіальної політики; науково-категоріальний апарат та специфіку процесу концептуалізації базових понять в міждисциплінарному та політологічному дискурсі; методологічні підходи та критерії диференціації простору соціальної взаємодії з метою виокремлення територіальних суспільних систем та територіальних політичних систем як одиниць просторової організації; чинники формування теорії територіально-політичних систем; теоретико-методологічне підґрунтя територіальної політики; специфіку територіально-політичної адаптації політичних акторів в умовах поліморфізації простору; інституційну основу формування спільної територіальної політики в європейському просторі, інструменти впровадження багаторівневого управління; специфіку морфології територіально-політичних систем подібних до ЄС та критерії стандартизації територіальної політики в контексті реалізації програм ООН-2030; логіку реформ територіально-політичної структури та трансформації простору політичної участі; адаптаційні стратегії національних держав в умовах впровадження стандартів реформування; особливості процесу конструювання політичної системи ЄС враховуючи специфіку територіальних частин європейських держав за межами Європи та варіативність просторів стратегічного розвитку та розширення.

вміти: використовувати понятійний та аналітично-дослідницький апарат в процесі теоретично-аналітичної та професійної діяльності; розв'язувати спеціалізовані завдання в предметній сфері політології та застосовувати ключові теорії і методи політичних досліджень та аналізу стану територіальної політики в експертно-аналітичній, політико-організаційній, консультаційній, викладацькій і громадській сфері практичної професійної діяльності; комплексно мислити, застосовуючи систему знань для розуміння стратегії та тактики територіальної політики в процесі професійної діяльності; спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів діяльності) з питань розвитку територіальної політики; застосовувати навички використання методології досліджень; здійснювати аналітичну обробку інформації з метою визначення стратегії просторового та територіального розвитку в складних політичних системах; застосовувати комплекс інструментів розвитку територіальної політики; аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування; аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні; вміти критично мислити у сфері професійної діяльності.

3. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ПІДГРУНТЯ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

ТЕМА I. Актуальні завдання та предмет навчальної дисципліни. Теоретичні та методологічні підходи в дослідженнях організації складних політичних систем. Визначення актуальних питань, мети та предмету навчальної дисципліни. Категоріально-понятійний апарат дисципліни. Диференціація та структурація територіально-політичних систем в політичних концепціях на межі ХІХ – ХХ ст. Теоретизація понять «простір», «територія», «місце», «територіалізація простору»: міждисциплінарний аналіз методологічних підходів та наукових концепцій другої половини ХХ – початку ХХІ ст. Емпірична основа теоретико-концептуального переосмислення політичного простору та розвитку досліджень територіальної політики як напрямку політології, що інтегрує наукові розвідки в сферах, де територіальні атрибути політики чи політичні атрибути території є значимими.

ТЕМА II. Структурування простору соціальної та політичної взаємодії: методологічні основи та підходи. Критерії диференціації простору соціальної взаємодії: територіальні суспільні системи та структури. Поняття «територіально-політична система» (ТПС) в системі міждисциплінарного дискурсу. ТПС як аналітична категорія для дослідження територіально-політичних утворень з різними якостями (держава визнана / не визнана, нація з реалізованим / нереалізованим суверенітетом, регіони різного масштабу та функціональної спрямованості). ТПС як територіалізований політичний простір, який розвивається як хронотопічна та гетеротопічна реальність, а досліджується в діахронічному та діатопічному вимірах. Ієрархічність структури системи визначається кількістю та значимістю функцій субсистем (функціональний підхід), масштабністю території та структур (структурний підхід), політичним значенням субсистем (феноменологічний або метричний підхід). Структурація складних ТПС. Територіальна політика та формування ТПС. Інструменти стабілізації.

ТЕМА III. Поліморфізація політичного простору: структурний аналіз систем. Територіальна політика в багатоскладових системах як об'єкт теоретико-методологічного аналізу. Трансформація методологічної основи концепту «політичний простір». Політичний простір як об'єктивна віртуальна або територіалізована реальність. Територіалізація уявного простору. Місце та територія як категорії структурування ТПС. Суб'єкти політичної дії в процесі формування реальності. «Привласнення» територіального простору в результаті «битви когнітивних карт» та репрезентації інтересів. «Місце» як

сфокусований політичний процес. Територія як система місць, регулярна структура. Територіальна політика як впорядкування системи регулярних структур з метою їх консолідації. Консолідація систем в просторово-часовому вимірах, і в континуально-мережових структурах, організованих на рівнях та між рівнями ТПС. Співіснування, напластування мережових та ієрархізованих систем. Чинники поліморфізму політичного простору. Акторно-мережовий аналіз взаємодії. Хронотопічний та територіально-топологічний виміри територіально-політичних систем. Інструментальна основа підтримки різнорівневих Порядків (зміна методологічних концептів «територіального володіння», «територіального верховенства», «просторового розвитку», як означення присутності в часі та просторі. Поліморфізм політичного простору в територіальній морфології систем.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2

ПРАКТИЧНІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

ТЕМА IV. Територіальна політика в складних національних та наднаціональних системах подібних до ЄС в умовах поліморфізації політичного простору. Основи організації та конструювання територіально-політичної системи. ТПС ЄС як результат «битви когнітивних карт» носіїв ідеї федеральної єдності – «Європи регіонів», конфедеративної єдності – «Європи Націй», проектів «нових правих», «нових лівих». Прагматизм в конструюванні відносин між рівнями прийняття рішень в ЄС та компроміс в стратегії розвитку, впровадження інституціоналізації ТПС ЄС як збалансованого формату стримувань та противаг. Закріплення наднаціональних та міжурядових інститутів, визначення моделі відносин суверенітетів, переформатування обсягів повноважень інститутів, їх структури, процедур взаємодії держав. Формат європейської єдності. Структури та інструменти впровадження багаторівневого управління та політики «вирівнювання» в ЄС.

ТЕМА V. Дизайн політичного простору ЄС: реструктуризація територій національного розвитку та простору громадської участі. Мультиплікація просторово-політичних процесів як підґрунтя для узгодження статусів та функціональних ролей акторів та встановлення правил взаємодії для стабілізації європейського простору. Стабілізація просторових політичних систем як комплекс заходів національного та наднаціонального рівнів, які в умовах союзної інтеграції набувають характеру стратегічного просторового планування. Децентралізація в державах ЄС: чинники та логіка структурних реформ. Морфологія ТПС ЄС. Дихотомія федеральних та унітарних держав: втрата інструментальної значимості. Асиметричні моделі організації територіально-політичних відносин. «Ефективне» громадянство в ЄС: інфраструктура політичної участі. Закріплення асиметричних статусів та прав для різних нематерикових територій, включаючи позитивну дискримінацію, та вплив на поліморфізації простору.

ТЕМА VI. Інструменти стабілізації національних територіально-політичних систем в умовах впровадження територіальної політики ЄС. Інструменти реалізації стратегії просторового конструювання для формування нових якостей політичної системи. Варіативність реформ та формування подвійних суверенітетів, гібридизація моделей самоврядування, трансформація національних моделей взаємодії систем державного управління та місцевого самоврядування. Процес стандартизації територіально-політичних реформ: шлях від реактивної політики стабілізації ТПС до формування інтегральної стратегії просторового планування.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістовних модулів і тем		Кількість годин (денне відділення)				
Те ма	Назва	Усьог о годин	Лек ції (год ин)	Практ ичні занят тя	Індивід уальна робота	Самост ійна робота
Модуль 1						
Змістовний модуль 1						
T.1	Актуальні завдання та предмет навчальної дисципліни. Теоретичні та методологічні підходи в дослідженнях організації складних політичних систем.	14	2	1	3	8
T.2	Структурування простору соціальної та політичної взаємодії: методологічні основи та підходи.	14	2	1	3	8
T.3	Поліморфізація політичного простору: структурний аналіз систем. Територіальна політика в багатоскладових системах як об'єкт теоретико-методологічного аналізу.	14	2	2	3	7
	Разом за змістовним модулем 1	42	6	4	9	23
Змістовний модуль 2						
T.4	Територіальна політика в складних національних та наднаціональних системах подібних до ЄС в умовах поліморфізації політичного простору.	16	2	2	4	8
T.5	Дизайн політичного простору ЄС: реструктуризація територій національного розвитку та простору громадської участі.	16	2	2	4	8
T.6	Інструменти стабілізації національних територіально-політичних систем в умовах впровадження територіальної політики ЄС.	16	2	2	5	7
	Разом за змістовним модулем 2	48	6	6	13	23
					22	46
Усього годин		90	12	10	68	

5. Теми практичних занять

Назви змістовних модулів і тем	Кількі сть годин
Модуль 1	
Змістовний модуль 1	

Практ. №1 Теми 1-2	Актуальні завдання та предмет навчальної дисципліни. Теоретичні та м е т	2
Практ. №2 Тема 3	Поліморфізація політичного простору: структурний аналіз систем. Територіальна політика в багатоскладових системах як об'єкт теоретико-методологічного аналізу.	2
Разом за змістовним модулем 1		4
Змістовний модуль 2		
Практ. №3 Тема 4	Територіальна політика в складних національних та наднаціональних системах подібних до ЄС в умовах поліморфізації політичного простору.	2
Практ. №4 Тема 5	Дизайн політичного простору ЄС: реструктуризація територій національного розвитку та простору громадської участі.	2
Практ. №5 Тема 6	Інструменти стабілізації національних територіально-політичних систем в умовах впровадження територіальної політики ЄС.	2
Разом за змістовним модулем 2		6
Усього годин		10

6. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ (не передбачені)

7. ТЕМИ ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ (не передбачені)

8. САМОСТІЙНА РОБОТА ТА ІНДЗ

Назви змістовних модулів і тем		Кількість годин	
Т е м а	Назва	Інд. робо та	Сам -на роб ота
Модуль 1			
Змістовний модуль 1			
	Т.1: 1) Проаналізуйте актуальні завдання та предмет навчальної дисципліни. 2) Опрацюйте літературу для визначення теоретичних та методологічних підходів в дослідженнях організації складних політичних систем. Поясніть трансформацію домінуючого об'єкту досліджень від: а) «великих» ієрархічних «життєвих просторів» націй-держав, що розвивалися за Модерною традицією і визначалися об'єктом геополітичного аналізу; до б) «мезорівня» ТПС (держави, їх союзи), визначення якого демонструвало прагнення «об'єктивності» за допомогою метричних методів аналізу; і до с) «мультимодальних просторових одиниць», що діють за Постмодерною логікою політичних акторів і досліджуються з 60-х рр. ХХ ст. на основі структуралізму, конструктивізму.3) Поясніть перетворення територіально-політичного простору з умови політичного процесу на результат політичного конструювання, де територіальна політика є комплексом заходів забезпечення територіального розвитку та стабілізації політичних систем. ІНДЗ: Підготуйте реферат, доповідь, презентацію на тему: «Вплив просторової революції 1960-х рр. ХХ ст. на методологічний розвиток аналізу ТПС».	3	8

<p>Т.2: 1) Проаналізуйте методологічні основи та підходи щодо структурування простору соціальної та політичної взаємодії та цього; 2) Визначте критерії диференціації простору та особливості розрізнення територіальних суспільних систем та структур. Поясніть суть понять «територіально-політична система» (ТПС), «територіально-політичне утворення» (ТПУ). Проаналізуйте типологію ТПУ і, визначте ТПС як територіалізований політичний простір, який розвивається як хронотопічна та гетеротопічна реальність, а досліджується в діахронічному та діатопічному вимірах. 3) Поясніть чинники ієрархізації ТПУ. ІНДЗ: Підготуйте реферат, доповідь, презентацію на тему: «Структурація складних ТПС: значення територіальної політики та інструменти стабілізації».</p>	3	8
<p>Т.3. 1) Проаналізуйте трансформацію методологічної основи концепту «політичний простір»; 2) Визначте різницю підходів щодо «природи» та суті «політичного простору»; 3) Поясніть процес «територіалізації» уявного простору (метаідеї) та значення теорії «детериторіалізації» політичного простору; поясніть поняття «територіалізація політичного простору», «регулярна структура системи місць»; 4) Поясніть значення суб'єктів політичної дії в процесі формування політичної реальності та суть «привласнення» простору в результаті «битви когнітивних карт»; 5) Поясніть різницю: «місце як локус» і «місце як топос»; 6) Поясніть територіальну політику як впорядкування системи регулярних структур з метою їх консолідації; 7) Визначте сутність акторно-мережевого аналізу для дослідження процесу конструювання політичного простору як територіальної або детериторіалізованої системи відносин. Поясніть хронотопічний та територіально-топологічний виміри ТПС, інструментальну основу підтримки різнорівневих Порядків. ІНДЗ: Підготуйте реферат, доповідь, презентацію на тему: «Чинники поліморфізму політичного простору».</p>	3	7
<p>Разом за змістовним модулем 1</p>	9	23
Змістовний модуль 2		
<p>Т.4: 1) Проаналізуйте принципи організації та конструювання територіально-політичної системи. 2) Представте ТПС ЄС як результат «битви когнітивних карт» носіїв ідеї федеральної єдності, конфедеративної єдності, проектів «нових правих», «нових лівих»; 3) Поясніть прагматизм в конструюванні відносин між рівнями прийняття рішень в ЄС та компроміс в стратегії розвитку, впровадження інституціоналізації ТПС ЄС як збалансованого формату стримувань та противаг, наднаціональних та міжурядових інститутів, моделі відносин суверенітетів, обсягів повноважень інститутівпроцедур взаємодії. 4) Поясніть специфіку сучасного формату європейської єдності: елементи федералізму, конфедералізму та міжнародної співпраці. ІНДЗ: Підготуйте реферат, доповідь, презентацію на тему: «Прагматизм територіально-політичної консолідації та політики згуртування в ЄС: структури та інструменти впровадження багаторівневого управління та політики «вирівнювання».</p>	4	8

<p>Т.5: 1) Проаналізуйте мультиплікацію просторово-політичних процесів як підґрунтя для узгодження статусів та функціональних ролей акторів, встановлення правил взаємодії для стабілізації європейського простору; 2) Розгляньте стабілізацію просторових політичних систем як комплекс заходів національного та наднаціонального рівнів. Проаналізуйте документи, які свідчать про процес розвитку стратегічного просторового планування в ЄС; 3) Поясніть стратегічну мету впровадження реформ децентралізації в державах ЄС, чинники та логіку структурних реформ з використанням інструментів 4D; 4) Визначте сучасну морфологію ТПС ЄС. Поясніть, чому традиційна дихотомія федеральних та унітарних держав втратила інструментальну значимість; 5) Проілюструйте асиметричні моделі організації територіально-політичних відносин. Наведіть приклади асиметричної територіальної політики. Наведіть документи (ЕС, ОЄСР) щодо рекомендацій впровадження асиметричної територіальної політики; 6) Поясніть суть поняття «ефективне» громадянство в державах ЄС». Поясніть суть поняття «інфраструктура політичної участі». Визначте суть політичних відносин в форматі подвійної асиметрії: між національним центром та нематериковими територіями, та між наднаціональним центром ЄС та нематериковими територіями. 7) Визначте, як закріплення асиметричних статусів та прав для різних нематерикових територій, включаючи позитивну дискримінацію, впливає на поліморфізацію простору. ІНДЗ: Підготуйте реферат, доповідь, презентацію на тему: «Дизайн політичного простору ЄС в контексті реструктуризації територій національного розвитку та простору громадської участі».</p>	4	8
<p>Т.6: 1) Визначте значення інструментів реалізації стратегії просторового конструювання для формування нових якостей політичної системи. 2) Поясніть інструменталізацію систем: управління як багаторівневого управління; реалізації влади, як багаторівневої системи самоврядування; політичної участі, як запровадження механізму процедурної демократії транснаціональної системи; громадянства, як системи «ефективного громадянства»; 2) Поясніть різницю понять «багаторівневе управління», «багаторівневе врядування», «поліцентричне управління та врядування». 3) Розгляньте досвід країн ЄС стосовно впровадження комплексу реформ децентралізації 4D. Охарактеризуйте варіативність реформ та тенденції до редуцентралізації. Поясніть перехід від реактивної політики стабілізації ТПС до формування інтегральної стратегії просторового планування. ІНДЗ: Підготуйте реферат, доповідь, презентацію на тему: «Впровадження стандартів територіальної політики в країнах __» (*обрати дві країни на вибір та здійснити порівняльний аналіз)»</p>	5	7
Разом за змістовним модулем 2	13	23
Усього годин	22	46
	68	

До самостійної роботи відноситься:

- [1] – підготовка до лекцій, практичних занять;
- [2] – опрацювання лекційного матеріалу;
- [3] – самостійне опрацювання літератури та нормативно-правових актів, джерел;
- [4] – індивідуальне навчально-дослідне завдання: підготовка доповіді; реферату, есе; підготовка презентації, статті;

9.МЕТОДИ НАВЧАННЯ

- СЛОВЕСНІ ТА НАОЧНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ (демонстрація презентацій, створення схематичних зображень, робота із веб-сайтами органів влади та управління, організацій)
- ПРАКТИЧНІ (тестові вправи; опрацювання матеріалу шляхом підготовки презентації; аналіз практичних ситуацій (аналітичні розробки); метод проєктування)
- ІНТЕРАКТИВНІ методи навчання (використовуються під час лекційних, практичних занять)
- КОЛЕКТИВНЕ ТА ІНДИВІДУАЛЬНЕ ОПРАЦЮВАННЯ ЗАВДАНЬ (колективне обговорення з використанням дискурсивних практик, виконання ІНДЗ, презентація виконаних ІНДЗ та результатів самостійної роботи)

10. ФОРМИ КОНТРОЛЮ І МЕТОДИ НАВЧАННЯ

(в т. ч. критерії оцінювання результатів навчання)

При вивченні навчальної дисципліни застосовуються наступні методи навчання: словесний, наочний, практичний, які передбачають читання лекції, опрацювання нормативних актів, робота з навчальною та спеціальною літературою, індивідуальні консультації. Засоби діагностики якості вищої освіти включають в себе поточний, періодичний та підсумковий контроль.

Поточний контроль:

- усний контроль: індивідуальне і фронтальне опитування, бесіда, захист рефератів, доповідь, оцінювання доповідей;
- письмовий контроль: оцінювання якості виконання самостійної роботи (письмове розв'язання задач) за темами;

Періодичний контроль:

- тестовий контроль: оцінювання контрольних робіт за змістовими модулями (тестування).

Підсумковий контроль: іспит.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ

Вид роботи	Кількість балів
Поточний контроль:	
Опитування за питаннями відповідної теми на практичному занятті, участь здобувачів вищої освіти в обговоренні проблемних питань	від 0 до 5
Виконання рефератів за однією із запропонованих тем, доповідь та демонстрація презентації	від 0 до 5
Періодичний контроль:	
Контрольна робота за змістовими модулями у формі тестування	від 0 до 5

Вид роботи	Бали	Критерії оцінювання
Опитування за питаннями відповідної теми на занятті	0 балів	Здобувач не бере участь у практичному занятті, є лише спостерігачем; ніколи не виступає і не задає питання; дає неправильні відповіді на запитання, показує незадовільне знання понятійного апарату і літературних джерел.
	1-3 бали	Здобувач іноді бере участь в практичному занятті; частково виступає і задає питання; допускає помилки під час відповідей на запитання; показує пасивну роботу на практичних заняттях; показує фрагментарні знання понятійного апарату і літературних джерел; показує невміння публічно представляти матеріал.

	4-5 балів	Здобувач бере активну участь у практичному занятті; бере активну участь у обговоренні проблемних питань, користується додатковою навчально-методичною та науковою літературою; вміє сформулювати своє ставлення до проблеми; висловлює власні міркування, наводить доцільні приклади; вміє знаходити найбільш адекватні форми розв'язання суперечностей; здатний публічно представити матеріал.
Виконання рефератів за однією із запропонованих тем: доповідь та демонстрація презентації	0 балів	Не зараховуються реферати (довіді) та презентації, які виконані не самостійно або запозичені з мережі Інтернет.
	2 бал	Доповідь та презентація виконані самостійно, проте не опрацьована актуальність, теоретичний аналіз дано описово, змістовний матеріал представлений поверхнево, висновки формальні (або відсутні), тема не розкрита, робота не відповідає вимогам.
	3 балів	Доповідь та презентація виконані самостійно, оформлення відповідає вимогам із незначними порушеннями, опрацьована актуальність теми, теоретичний аналіз містить неточності, але усно здобувач пояснює матеріал впевнено і за допомогою викладача виправляється, змістовний матеріал представлений добре, у висновку сформульовані загальні висновки, тема загалом розкрита із незначними прогалинами.
	4 балів	Доповідь та презентація виконані самостійно, оформлення відповідає вимогам, опрацьована актуальність, теоретичний аналіз самостійний, здобувач усно та без допомоги викладача пояснює матеріал, матеріал представлений добре, у висновку сформульовані самостійні висновки, тема загалом розкрита, інформація подана із використанням самостійно розроблених схем, містить посилання на джерела.
	5 балів	Доповідь та презентація виконані самостійно, оформлення відповідає вимогам, актуальність теми розкрита із зазначенням невирішених раніше аспектів, правильно визначені об'єкт і предмет, гіпотеза, метод відповідає задачі, теоретичний аналіз ґрунтовний, здобувач вільно презентує матеріал; зміст презентації не перевантажений слайдами з текстовим матеріалом; у висновку - самостійні ґрунтовні судження, підкріплені фактичними доказами, містить посилання на джерела.
Контрольна робота за змістовними модулями	0 балів	Відповідь на запитання неправильна.
	5 балів	Відповідь на запитання правильна.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою для заліку
		Зараховано
90 – 100	A	Зараховано
85 – 89	B	
75 – 84	C	
70 – 74	D	
60 – 69	E	
35 – 59	FX	Не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	Не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. РОЗПОДІЛ БАЛІВ

Поточний та періодичний контроль							Підсум-й Контроль	Сума балів	
Змістовний модуль 1			Змістовний модуль 2			Загалом балів	колоквіум		
Теми	Т.1	Т. 2	Т. 3	Т.4	Т.5	Т.6			
Практ ичні (0-5 балів),	№1 (5+5)		№2 5	№3 5	№4 5	№5 5			30
ІНДЗ (до 5 балів)	5+5		5	5	5	5			30
Контр. роботи	Контр.робота за 1 зміст. модулем (5 балів)			Контрольна робота за 2 зміст. модулем (5 балів)					10
35			35			70	30	100	

12. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

- Узун Ю.В. Територіальна політика в складних політичних системах сучасності: методичні рекомендації – Одеса: Вид-во ОНУ ім. І.І.Мечникова, 2023. 55 с.
- Робоча програма; Силабус
- Лекційні презентації.

13. ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Актуальні завдання та предмет навчальної дисципліни.
2. Етапи теоретико-методологічного розвитку та трансформації домінуючого об'єкту досліджень. Вплив просторової революції 1960-х рр. ХХ ст. на методологічний розвиток аналізу ТПС.
3. Історичні модальності геопросторового розвитку Європи.
4. Поняття та сучасна критика «методологічного націоналізму».
5. Імперіалізм і процеси територіальної деконструкції.
6. Асиметричні статуси територіально-політичних систем ХІХ-ХХІ століть. : особливості встановлення та трансформації.
7. Чинники заміни науково-методичного концепту «територіальне володіння» на «просторовий розвиток».
8. Історичний розвиток та чинники концептуалізації поняття «територіально-політична система».
9. Хронотопічна та гетеротопічна змінність ТПС. Методи діахронії та діатопії в дослідженні розвитку складних ТПС.
10. Методологічні основи та підходи щодо структурування простору соціальної та політичної взаємодії.
11. Критерії диференціації простору та особливості розрізнення територіальних суспільних систем та структур. Поясніть значення понять ТПО, ТСС, ТПС, ТПУ.
12. Операційний характер категорії «територіально-політична система» (ТПС).
13. Чинники ієрархізації структури ТПС. Характеристики територіально-політичних утворень (ТПУ) та класифікація ТПУ.

14. Проаналізуйте типологію ТПУ і, визначте ТПС як територіалізований політичний простір, який розвивається як хронотопічна та гетеротопічна реальність, а досліджується в діяхронічному та діатопічному вимірах.
15. Трансформація методологічної основи концепту «політичний простір». Різниця методологічних підходів щодо «природи» та суті «політичного простору».
16. Поняття «територіалізація» та «детериторіалізація» політичного простору: значення, історія концептуального розвитку.
17. Конструктивістська методологія аналізу та процес «територіалізації» політичного простору.
18. Сутність акторно-мережевого аналізу в дослідженні процесу конструювання політичного простору як територіальної або детериторіалізованої системи відносин.
19. Значення суб'єктів політичної дії в процесі формування політичної реальності («привласнення» територіального простору, «битва когнітивних карт», просторова репрезентація інтересів).
20. «Місце» як локус і як топос. Поясніть поняття «безмісцевість» політичного простору.
21. Історія концептуалізації понять «місце», «територія», «політичний простір». Концептуалізація поняття «політичний простір» та визначення природи простору як *об'єктивної, суб'єктивної чи інтерсуб'єктивної* реальності.
22. Поясніть територіальну політику як впорядкування системи регулярних структур з метою їх консолідації;
23. Поняття «територіальна політика». Трансформація територіальної політики від реактивної стабілізації територіально-політичних систем до стратегічного планування просторового розвитку.
24. Сутнісні зміни в розумінні поняття «регіон» в контексті дискурсу між «старим» та «новим регіоналізмом». Регіон як модульна одиниця просторової взаємодії в контексті трансформації територіально-політичних відносин в ЄС.
25. Завдання стратегії просторового планування в ЄС. Етапи та документи стратегічного територіального планування в ЄС.
26. Дисфункціоналізм традиційної дихотомії федеральних та унітарних держав.
27. Індекси вимірювання територіально-просторового розвитку, децентралізації та автономізму як індикатор стандартизованої політики територіально-політичної (де)реконструкції в ЄС.
28. Індекс локальної автономії: особливості вимірювання. Динаміка в державах ЄС.
29. Індекс регіональної автономії: особливості вимірювання. Динаміка в державах ЄС.
30. Індекс децентралізації: особливості вимірювання. Динаміка в державах ЄС.
31. Індекс «податкової влади»: особливості вимірювання. Динаміка в державах ЄС.
32. Суть поняття «поліморфізм простору». Чинники поліморфізації політичного простору.
33. Асиметричні практики національних держав як результат стабілізації територіально-політичних систем і впровадження стандартів політико-територіальної реформи ЄС.
34. Основи організації та конструювання територіально-політичної системи Європейської єдності. Чинники формування європейської єдності.
35. Представте ТПС ЄС як результат «битви когнітивних карт» носіїв ідеї федеральної єдності, конфедеративної єдності, проектів «нових правих», «нових лівих»;
36. Прагматизм в конструюванні відносин між рівнями прийняття рішень в ЄС та компроміс в стратегії розвитку, впровадження інституціоналізації ТПС.
37. ЄС як збалансований формат стримувань та протидія, наднаціональних та міжурядових інститутів, моделі відносин суверенітетів, обсягів повноважень інститутів процедур взаємодії.
38. Специфіка сучасного формату європейської єдності: елементи федералізму, конфедералізму та міжнародної співпраці.

39. Прагматизм територіально-політичної консолідації та політики згуртування в ЄС: структури та інструменти впровадження багаторівневого управління та політики «вирівнювання».
40. Асиметричні моделі організації територіально-політичних відносин. Приклади асиметричної територіальної політики. Документи (ЄС, ОЄСР) щодо рекомендацій впровадження асиметричної територіальної політики.
41. Деліберативна основа діяльності Ради Європи та ЄС стосовно формування стратегічного просторового планування.
42. Вплив неурядових міжнародних організацій (на вибір: Ради європейських муніципалітетів та регіонів, Конгресу місцевих та регіональних влад Європи, Європейської Конференції міністрів, відповідальних за просторове планування, Організації економічного співробітництва та розвитку, Асамблеї Європейських регіонів, Комітету регіонів, Конференції європейських регіональних законодавчих асамблей ЄС, тощо) на формування стратегічного просторового планування.
43. Проаналізуйте розвиток нормативно-правової та політико-правової основи впровадження єдиної територіальної політики ЄС (від Меморандуму «Регіональна політика Співтовариства» (1969) до «Стратегічного плану розвитку на 2021 – 2027 рр. з розвитку політики територіальної згуртованості» (2021).
44. Фінансові інструменти структурної політики ЄС: боротьба з диспропорціями між регіонами ЄС, політика бюджетного вирівнювання, заходи соціальної та економічної згуртованості.
45. Компаративний аналіз щодо національної та наднаціональної політики в ЄС до нематерикових територій держав ЄС.
46. «Нематерикові території держав ЄС» та особливості політики ЄС щодо них.
47. Відносини ЄС та «віддалених зовнішніх регіонів ЄС» (Outermost Regions).
48. Відносини ЄС та «заморських країн та територій» (Overseas Countries and Territories).
49. «Особливі території» держав ЄС згідно Договорів про заснування Європейських Спільнот та функціонування Європейського Союзу.
50. Подвійна асиметрія в системі територіально-політичних відносин: між національним центром та нематериковими територіями, та між наднаціональним центром ЄС та нематериковими територіями. Асиметричні статуси та права для нематерикових територій: вплив на поліморфізацію простору ЄС. Асиметричні статуси та права для материкових територій: вплив на поліморфізацію простору ЄС
51. Автономізм в складних політичних системах. Типи автономій. Особливості реалізації.
52. Договірні практики як інструменту територіальної політики для різних типів територій ЄС: формати позитивної дискримінації. Вплив на процес поліморфізації простору ЄС.
53. Функціональні регіони ЄС: стратегічне значення та особливості діяльності.
54. Транснаціоналізація простору в умовах інтеграції в ЄС. Транскордонне співробітництво та діяльність Асоціації європейських прикордонних регіонів. Транснаціональні мережі. Створення та специфіка управління транскордонними регіонами.
55. Страсбурзька декларація щодо зміцнення взаємодії місцевого (національного), регіонального та європейського рівнів управління уздовж внутрішніх та зовнішніх кордонів ЄС (2021 року).
56. Поліморфізм простору ЄС. Невідповідність швидкості територіальної інтеграції в ЄС швидкості політичної реструктуризації.
57. Формати територіального згуртування в ЄС: Шенгенська зона, Митна зона, Зона неоподаткування доданої власності, Зона Євро, та інші. Феномен співіснування та зіткнення європейських інтеграцій.,
58. Територіальні та територіально-політичні конфлікти, що виникають в країнах ЄС внаслідок європейської інтеграції. Рекомендації щодо їх регулювання.

59. Мультиплікація просторово-політичних процесів : підґрунтя для узгодження статусів та функціональних ролей акторів, встановлення правил взаємодії.
60. Внесок національних та загальноєвропейських партій в розвиток територіальної політики держав ЄС.
61. Територіальний порядок денний на 2030 рік: стратегічні програми дій ЄС та ООН.
62. «Європейський простір як простір політичної участі» та як «простір територіальний»: особливості співвідношення.
63. Зміни умов політичної участі як інструмент підтримки трансформацій соціально-економічних відносин та територіальної морфології в ЄС.
64. Інститут громадянства: втрата значення умови політичної участі та набуття інструментального, утилітарного значення. «Ефективне» громадянство в державах ЄС».
65. Інфраструктура політичної участі в ЄС як складній політичній системі.
66. Стратегічна мета впровадження реформ децентралізації в державах ЄС, чинники та логіка структурних реформ з використанням інструментів 4D.
67. Інструменти реалізації стратегії просторового конструювання. Поняття «багаторівневе управління», «багаторівневе врядування», «поліцентричне управління та врядування»: особливості змістовного тлумачення та впровадження.
68. Сучасна морфологія ТПС ЄС. Досвід країн ЄС стосовно впровадження комплексу реформ децентралізації 4D. Варіативність реформ. Чинники редецентралізації.

14. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ОСНОВНА

- Узун Ю.В. Територіальна політика держав ЄС: стабілізація та конструювання політичних систем : дис. ... д-ра політ. наук : 23.00.02. / Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Одеса, 2021. 378 с.
- Узун Ю.В. Привласнення простору: організація взаємодії в складних політичних системах. Одеса: Фенікс, 2021. 378 с.
- Agnew J. Place and Politics. The Geographical Mediation of State and Society. London: Routledge, 2010. 286 p.
- Agnew J. Space and Place. *Handbook of Geographical Knowledge* / J. Agnew, D. Livingstone (eds.). London: Sage, 2011 P. 316 – 330.
- Agnew J., Corbridge S. Mastering Space: Hegemony, Territory and International Political Economy. London – NY: Routledge, 2010. 250 p.
- Jeffery Ch., Wincott D. The Challenge of Territorial Politics: Beyond Methodological Nationalism. *New directions in political science: Responding to the challenges of an interdependend world* / C. Hay (ed.). Basingstoke: Palgrave Macmillan. 2010. P. 167 – 188.
- Keating M. Thirty Years of Territorial Politics. *West European Politics*. 2011. Vol. 31. Is. 1. P. 60 – 81.
- Larkins J. From Hierarchy to Anarchy: Territory and Politics before Westphalia. NY: Palgrave Macmillan, 2012. 269 p.
- Mueller S. Federalism and the Concept of Political Territoriality Towards an Analytical Framework for Comparative Territorial Politics. *Dans L'Europe en Formation*. 2012. Vol.1(363). P. 95-120.
- Muller H., Matthijs B. Unravelling Territoriality in the European Union: Reconfiguring Territorial Affairs by Reconsidering the Guardian and Commercial Systems of Survival. *Open Journal of Social Sciences*. URL: <https://www.scirp.org/journal/paperinformation.aspx?paperid=10913>

ДОДАТКОВА

- Адамик В., Мельник А. Регіональна політика ЄС та України в умовах поглиблення суперечностей глобалізації. *Журнал європейської економіки*. 2013. Т. 12, № 1. С. 57 – 78.
- Гарві Д. Право на місто. *Спільне*. 2010. № 2: Трансформації міського простору. URL: <https://commons.com.ua/uk/pravo-na-misto/> (дата звернення 16.02.2021).

- Гончарова О., Олійник В. Теоретичні засади та практика моніторингу регіональної політики ЄС. *Міжнародна економічна політика*. 2014. № 2 (21). С. 155 – 178.
- Державна Стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 06.08.2014. №385. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-п#Text> (дата звернення 23.02.2021).
- Копійка В. В., Шинкаренко Т. І. Європейський Союз: заснування і етапи становлення: навчальний посібник. К.: Ін Юре, 2010. 447 с.
- Коч С.В. Від периферії до центру: амбівалентність європейського прикордоння. *Міжнародні та політичні дослідження*. 2022. Вип. 35. С.39-54.
- Коч С.В. Моделі соціально-політичної комунікації в прикордонні (на прикладі прикордонних просторів в країнах Східної Європи). *Міжнародні та політичні дослідження*. 2019. Вип. 32. С.103-124.
- Коч С.В. Політичний простір угорської нації: ресурс споріднених діаспор. *Вісник Донецького національного університету. Серія «Політичні науки»*. 2022. №7. С. 64-69.
- Коч С. В. Кліважування простору північного Причорномор'я: геополітичні суперечки в епоху пост-правди. *Політичне життя*. Вінниця: Донецький національний університет імені Василя Стуса. 2018. № 4. С. 90 - 96. DOI: <http://dx.doi.org/10.31558/2519-2949.2018.4.15>.
- Коч С. В. Меморіальна політика сусідів України: від стратегії національного суверенітету до «великих держав». *Politicus*. Одеса: Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського. 2018. № 4. С. 46 - 50.
- Коч С. В. Транскордоння: простір соціального порядку і політичної дії: монографія. Одеса: Фенікс, 2019. 357 с.
- Кузик П. Конструктивістська позиція А. Вендта: від критики «міжнародної анархії» до ідеї невідворотності світової держави. *Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини*. 2013. Вип.32. С. 98 – 103.
- Куриляк М. Ю. Еволюція концепції «Європи регіонів» у рамках регіональної політики ЄС. *Економічний вісник Донбасу*. 2018. № 2 (52). С. 60 – 67.
- Маруняк Є. О. Геопросторові дослідження і практика планування: Україна на тлі світових трендів. Київ: Фенікс, 2018. 336 с.
- Маруняк Є. О., Лісовський С. А., Гукалова І. В., Мозговий А. А., Покляцький С. А., Горміз О.В., Торушанко В. О. Суспільно-географічна оцінка збалансованості розвитку міст України: перцептивна складова. *Український географічний журнал*. 2021. № 3. С. 19 – 28.
- Олійник Ю. Угода «Про асоціацію» ЄС з «третіми державами»: досвід Польщі. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. 2014. Вип. 26. С. 133 – 140.
- Павліха Н. В. Управління сталим розвитком просторових систем: теорія, методологія, досвід: монографія. Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2010. 380 с.
- Писаренко С. М. Організаційно-економічний механізм формування та реалізації спільної регіональної політики Європейського Союзу: монографія. Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України. 2010. 152 с.
- Підгрушній Г. П. Сутність категорії «територіальна організація суспільства». *Проблеми суспільної географії : зб. наук. пр.* К.: Інститут географії НАН, 2010. Вип. 1. С. 49 – 54.
- Прем'єр Польщі: «Європа Батьківщин» - це єдиний реалістичний сценарій. *Polskie Radio S.A.* 05.07.2018 URL: <http://archiwum.polradio.pl/5/38/Artykul/371466>
- Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2021 – 2027 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 14.04.2021 р. № 408. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/408-2021-п#Text> (дата звернення 23.02.2021)
- Регіональні суспільні системи: монографія / под ред. Л. К. Семів. Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України, 2011. 496 с.
- СанOFF Г. Демократичне проектування. Тематичні дослідження співучасті у створенні середовища мегаполісів та малих міст. Дніпро: Книжкова літера, 2018. 172 с.

- Тіщенко І. Що таке міський публічний простір. *Mistosite: аналітичний журнал про місто*. 18.02.2015. URL: <https://mistosite.org.ua/ru/articles/shcho-take-miskyi-publichnyi-prostir> (дата звернення 15.02.2021).
- Узун Ю.В. «Ефективне» громадянство в державах ЄС: інструмент територіально-політичної (де)конструкції. *Міжнародні та політичні дослідження*. 2022. Вип. 35. С.120–145. DOI: <http://dx.doi.org/10.18524/2707-5206.2022.35.261281>
- Узун Ю.В. Поліморфізація політичного простору: структурний аналіз систем. *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса Серія «Політичні науки»*. 2022. №7. С.10–19. DOI 10.31558/2617-0248.2022.7.2
- Узун Ю.В. Територіальна політика держав ЄС: стабілізація та конструювання політичних систем : автореф. дис. на здобуття ступеня д-ра політ. наук : 23.00.02. Одеса, 2021. 40 с.
- Узун Ю.В., Коч С.В. Південно-західне прикордоння України в процесі державної децентралізації. *Міжнародні та політичні дослідження*. 2020. Вип. 33. С.106 – 142.
- Ференс Б. В. Транснаціоналізація політичного простору України та ЄС: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.04 / Чорномоський національний університет імені Петра Могили. Миколаїв, 2019. 24 с.
- Ярошенко І. В. Аналіз соціально-економічного розвитку проблемних регіонів країн Європейського Союзу. *Проблеми економіки*. 2014. № 3. С. 45 – 53.
- Allin-Dupre D., Chatry I., Moisiu A. Asymmetric Decentralisation Trends, Challenges and Policy Implications. *OECD Regional Development Papers*. 2020. № 10. 37 p.
- Atger P – M., Bakir A. E., Houldsworth J., Longueville E., Rocheron J – L. The French Experience of Decentralization. Paris, 2016. URL: <https://www.arricod.fr/wp-content/uploads/The-French-Experience-of-Decentralization.pdf> (дата звернення 22.04.2021).
- Barati-Stec I. Hungary: An Unfinished Decentralization? *IMFG Papers on Municipal Finance and Governance*. 2012. No. 11. 35 p.
- Bardy R., Marchand A., Seze N., French Overseas Territories and the Euro. Banque de France. *Quarterly Selection of Articles*. 2012. No. 24. P. 101 – 124.
- Foucher M. An Original European Geopolitical Complex. *Inflexions*. 2015. Vol. 30, Is. 3., P. 177 – 186.
- Lluch J. Autonomism and Federalism. *The Journal of Federalism*. 27.05.2011. P. 1 – 28.
- Martin E. New Opportunities 2021: Will France Decentralize or Recentralize? *Geopolitical Intelligence Services*. 12.02.2021. URL: <https://www.gisreportsonline.com/new-opportunities-2021-will-france-decentralize-or-recentralize,economy,3435.html>
- Movimento Federalista Europeo. URL: <https://www.mfe.it/port/> (дата звернення 07.03.2021).
- Інформаційні інтернет-ресурси офіційних організацій**
- AEBR. Association of European Border Regions. URL: <https://www.aebr.eu>
- AER. Declaration on Regionalism. URL: <https://aer.eu/aer-declaration-regionalism/>
- AER. From Subsidiarity to Success: The Impact of Decentralisation on Economic Growth. Part 1: Creating a Decentralisation Index. URL: <https://aer.eu/subsidiarity-success-impact-decentralisation-economic-growth/>
- AER. Political Priorities 2020 – 2025. 05.12.2019. URL: <https://drive.google.com/file/d/1wc8kVHsc5q4FiCegZLU2ftGzBK6hFuvt/view>
- AER. Report on the State of Regionalisation in Europe: Strasburg. 2017. URL: <https://aer.eu/aer-observatory-regionalisation/report-regionalisation/>
- AER. Statute as adopted by the AER General Assembly in Oppland dd. 19.11.2020. *Assembly of European Regions*. URL: <https://aer.eu/aer-statute/> (дата звернення 12.12.2020).
- AER. Strategy. 16.03.2016. URL: <https://aer.eu/statute-strategies/>
- AER. Tabula Regionum Europae 2013. URL: <https://aer.eu/tabula-regionum-europae/>
- Annual Report 2019 – 2020. *Forum of Federation*. URL: http://www.forumfed.org/wp-content/uploads/2020/10/Annual_Report_2020.pdf (дата звернення 17.01.2021).

- CALRE. Strategy for Sustainable Development of the European Regions. 2018. URL: <https://www.calrenet.eu/working-groups/strategy-for-sustainable-development-of-the-european-regions> (дата звернення 17.03.2021).
- CEMR. Decentralisation at a Crossroads. Territorial Reforms in Europe in Times of Crisis. *Local and Regional Europe*. Brussels. 2013. URL: http://www.ccre.org/img/uploads/piecesjointe/filename/CCRE_broch_EN_complete_low.pdf
- CEMR. Statutes. Council of European Municipalities and Regions AISBL, adopted by the CEMR Policy Committee in Maastricht on 12.12.2016. 12 p. URL: https://www.ccre.org/img/uploads/piecesjointe/filename/CCRE_AISBL_Statutes_EN-1.pdf
- CoE PA. Positive Experiences of Autonomous Regions as a Source of Inspiration for Conflict Resolution in Europe. PACE Resolution No. 1334. 24.06.2003. URL: <http://www.assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17120&lang=en>
- CoE PA. Regionalisation in Europe: PACE Resolution No. 1811 (2007) dd. 03.10.2007. URL: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17582&lang=en>
- CoE. Autonomy and Borders in an Evolving Europe, CPR30(2016)02-final. Strasbourg, 24.03.2016. URL: <https://rm.coe.int/autonomy-and-borders-in-an-evolving-europe-principles-frameworks-and-p/1680719262> (дата звернення 17.04.2021).
- CoE. CEMAT Guiding Principles for Sustainable Spatial Development of the European Continent. 2000 (7). URL: <https://rm.coe.int/1680700173> (дата звернення 20.04.2021).
- CoE. Convention on the Participation of Foreigners in Public Life at Local Level. *ETS*. No. 144. Strasbourg, 05.02.1992. URL: <https://rm.coe.int/168007bd26> (дата звернення 17.02.2021).
- CoE. Strengthening Democracy and Building Trust at Local Level in Ukraine as part of the CoE Action Plan for Ukraine 2018 – 2022. URL: <https://www.coe.int/en/web/congress/co-operation-activities-ukraine> (дата звернення 01.02.2021).
- CoR. CALRE. Regional Legislative Parliaments: what role in EU's Cohesion Policy beyond 2020? 09.10.2018. URL: https://europa.eu/regions-and-cities/programme/sessions/34_en
- CoR. Commission for Citizenship, Governance, Institutional and External Affairs (CIVEX). URL: <https://cor.europa.eu/en/our-work/Pages/civex.aspx> (дата звернення 11.03.2021).
- CoR. Developing a Decentralization Index for the Committee of the Regions Division of Powers. 2021. URL: https://cor.europa.eu/en/engage/studies/Documents/Developing%20a%20Decentralisation%20Index%20for%20the%20Committee%20of%20the%20Regions%20Division%20of%20Powers%20Portal/study_green%20deal.pdf (дата звернення 11.03.2021).
- CoR. Division of Powers. URL: <https://portal.cor.europa.eu/divisionpowers/>
- CoR. Europe in my Region. URL: <https://cor.europa.eu/en/regions/> (дата звернення 05.03.2021).
- CoR. EU Regional Policy. Citizens' Awareness and Perception of EU Regional Policy. Summary. Eurobarometer 2019. URL: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2227>
- CoR. Opinion of the Committee of the Regions on the 'EU Citizenship Report 2010'. *OJ 2011/C 166/02*. 07.06.2011. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:166:0003:0008:EN:PDF>
- CoR. Subnational Governments and EU Affairs. Make the Most of EU Resources for your Region or City. 2018. URL: <https://cor.europa.eu/en/engage/Documents/Mooc/Mooc%202018/MOOC-Factsheet-Module-1-EN.pdf>
- EC. Cohesion Policy at Work. The 7th Report on Economic, Social and Territorial Cohesion. Regional and Urban Policy. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion7/7cr_factsheet_results.pdf (дата звернення 25.02.2021).
- EC. Regional Policy Contributing to Smart Growth in Europe 2020. Communication from The Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. URL:

- http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/communic/smart_growth/comm2010_553_en.pdf (дата звернення 26.04.2021).
- EESC. Cohesion, Regional and Urban Policy. URL: <https://www.eesc.europa.eu/en/policies/policy-areas/cohesion-regional-and-urban-policy> (дата звернення 15.02.2021).
- EESC. Macro-Regional Areas and Strategies, and Related Horizontal Matters. Key Points. January 2017. 9 с. URL: https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/resources/docs/key-points_-_october-2017_-_eesc--opinions-on-macro-regions_online--2.pdf (дата звернення 15.02.2021).
- ENTAN. Non-Territorial Autonomy in Theory and Practice: a 2020 Report. URL: <https://entan.org/entan-activity/non-territorial-autonomy-in-theory-and-practice-a-2020-report/>
- EU. Territorial Agenda 2030: A future for all Places. Informal meeting of Ministers responsible for spatial planning, territorial development and/or territorial cohesion. 1 December 2020, Germany. URL: https://territorialagenda.eu/wp-content/uploads/TA2030_jun2021_en.pdf
- EUROPARL. Outermost regions (ORs) Fact Sheets on the European Union. URL: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/100/outermost-regions-ors->
- Eurostat. The Current NUTS 2021. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts/background>
- Forum of Federation the Global Network on Federalism and Devolved Governance. URL: <http://www.forumfed.org/countries/> (дата звернення 13.03.2021).
- Hooghe L, Marks G., Johnson T., Schakel A. et. al. Regional authority index V.3. EUI Research Data 2021. *Robert Schuman Centre for Advanced Studies*. URL: <https://cadmus.eui.eu/handle/1814/70298> (дата звернення 03.03.2021)
- OCTA. Discover the 13 Overseas Countries and Territories of the European Union. URL: <https://www.overseas-association.eu/octs/> (дата звернення 12.02.2021).
- OCTA. Report on the Participation of the Overseas Countries and Territories in the European Union Programmes During the Period 2014 – July 2020. Brussels, 2020. 104 p. URL: <https://www.overseas-association.eu/content/uploads/2021/03/octa-report-on-the-participation-of-octs-in-eu-programmes-2014-july-2020.pdf>
- OECD. Multi-level Governance Reforms: Overview of OECD Country Experiences / I. Chatry, C. Hulbert (ed.). Paris: OECD Publishing, 2017. 176 p.
- OECD. Reviews of Regional Innovation. Regions and Innovation: Collaborating across Borders. 2013. URL: http://www.programmemed.eu/fileadmin/PROG_MED/capitalisation/OECD_Regions_Collaborating_Across_Borders.pdf (дата звернення 10.03.2021).
- OECD. Innovative Citizen Participation and New Democratic Institutions. Catching the Deliberative Wave. 2020. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/339306da-en/index.html?itemId=/content/publication/339306da-en#section-d1e892>
- OECD. Maintaining the Momentum of Decentralisation in Ukraine. Multi-level Governance Studies. URL: <https://read.oecd-ilibrary.org/urban-rural-and-regional-development/9789264301481-uk#page1>. (дата звернення 06.04.2021).
- OECD. Making Decentralisation Work. A Handbook for Policy- Makers. OECD Multi-Level Governance Studies. Paris, 2019. 206 с. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/g2g9faa7-en/index.html?itemId=/content/publication/g2g9faa7-en> (дата звернення 11.04.2021).
- OECD. Delineating Functional Areas in All Territories. OECD, Paris. 2018. 86 p. URL: https://read.oecd-ilibrary.org/urban-rural-and-regional-development/delineating-functional-areas-in-all-territories_07970966-en (дата звернення 06.04.2021).
- OECD. Subnational Governments around the World. URL: <http://www.oecd.org/regional/regional-policy/sngs-around-the-world.htm> (дата звернення 06.04.2021).
- UN. Transforming Our World: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Resolution adopted by the GA on 25.09.2015. A/RES/70/1. URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda> (дата звернення 11.03.2021).